

joc de cartes ha estat l'observació de l'esmentat cronista italià Juzzo que especificava que el joc de cartes «venne de Serasinia e chiamasi tra loro *Naib*». Amb aquest motiu, notem que un inventari de 1408 del Duc d'Orleans menciona cartes sarràinesques al costat de les lombardes, i Jaume Thos, notari català, cita en 1460 «jochs de *nayps plans*» (= catalans) oposats a «altres jochs *moreschs*». Tot això i sobretot l'afirmació de Juzzo sembla acabar la qüestió en el sentit que els moros eren qui van introduir el joc de cartes tipus modern i el seu nom a Europa. Tanmateix convé notar que Juzzo escrivia més de cent anys més tard, i tot i afirmar en termes generals que la seva Crònica es fonamentava en la d'un antepassat de finals del segle XIV, no es pot assegurar fins a quin punt la dada concreta que ens interessa no fos una hipòtesi personal. Cal recordar, a més, que fou un costum romànic ben freqüent atribuir als moros tot l'antic i inexplicable. En realitat, l'única cosa de la qual podem estar segurs d'aquestes dades és que els jocs de cartes ja existien tant a Europa com a la Moreria a les darreries del S. XIV, i que a Europa hom usava cartes fabricades a les terres mores a més de les que eren de fabricació pròpia. Una arabista d'autoritat d'Engelmann estava convençut de l'origen europeu de les cartes, i Dozy, encara més savi en aquests temes, s'adhereix tàcitament a l'opinió d'aquest en refondre el seu Glossari (p. 385). Encara més, la notícia iconogràfica més antiga entre les segures correspon a Europa: en una miniatura del *Roman du Roi Méliadus* executada al sud de França entre 1330 i 1350 apareixen clarament representats en naips el dos i el quatre d'oros i el dos de bastos (Brunet, pp. 149-50). És veritat que tot això tampoc no seria una prova concreta per a negar un origen àrab i ens cal reconèixer que resten encara punts obscurs.

Endemés, les vàries etimologies àrabiques presenten totes elles dificultats sobretot des del punt de vista fonètic, i de fet la que s'ha repetit més que cap altra és la menys satisfactòria. Es tracta de l'àr. *lā'ib* 'joc', proposada per G. Jacob (*Zeitschr. d. deutschen morgenland. Ges.* LIII, 1899, 349-50) i Fokker (*ZRPb.* xxxviii, 484-85), acceptada amb reserves per M.-L. (REW, 9686), Bertoni (*loc. cit.*) i Steiger (*Contrib.*, 173), però ja rebutjada per Seybold (*KJRPb.* vi, i, 59). Aquest mot no significa més que 'joc' en general (sovint 'joc de paraules', 'enjogassament amorós' etc.) i no 'joc de cartes' i menys 'cartes'; ultra això no s'explica el canvi de la *l* a *n*.⁹ ni el trasllat de l'accent de *a* a *i*; encara més, aquesta paraula es vocalitza de diferents maneres (*lā'ib*, Probst, Belkassem; *lā'ab*, Griffini, Lerchundi), entre les quals *lā'ib* sembla ser l'única forma no usada en l'àrab vulgar: en Espanya es deia *li'ab* (PALc., R. Martí, Dozy).

Menys desraonada era la idea de Mahn (*Etym. Untersuch.*, 26-30) de partir de l'àr. *nā'ib* 'lloctinent', 'delegat', 'representant', que molts continuen acceptant-la (entre d'altres Asín, *Al-And.* ix, 35, i d'on també *AlcM*), a despit de la refutació d'Engelmann, basada en raons semàntiques: el cas és que la teoria de

Mahn que suposa que els quatre colls representen les quatre classes socials no s'ha demostrat de cap manera.¹⁰ Potser seria preferible pensar en el valor de paper-monedas que segons molts els *naips* tindrien primitivament, però tot això queda a l'aire, perquè no hi ha cap indici que els moros mai hagin donat el nom de *nā'ib* a les cartes; sobretot, sabem com sabem ara que el mot s'accentuava primitivament en la *i*, cal rebutjar no sols aquesta etimologia àrabiça sinó a més altres proposades.¹¹ Essent tònic la *i*, l'hiatus hagué de correspondre a una aspirada o gutural àrabiça, i quasi totes aquestes consonants obren les vocals contigües, eliminant així la possibilitat d'una *i*, i per consegüent tota etimologia àrabiça es fa molt difícil per raons fonètiques.¹²

Exhaurides totes les possibilitats respecte a una etimologia àrabiça, JCoromines investiga un origen en el romànic (*DECH* iv, 209a34ss.),¹³ tenint ben en compte la hipòtesi de Brunet que creia, a la vista de la copiosa documentació de *naip* en català, que el joc de cartes en qüestió si no fos inventat a Catalunya devia ser almenys propagat des d'allí a tota Europa.¹⁴ L'examen d'una sèrie de dades condueix JCoromines a una base en el fr. ant. *naif*, que encara que bastant hipotètica, satisfà més que les etimologies àrabiques suggerides. Mirem els detalls.

Alguns especialistes remarquen que en el primer joc de cartes tipus modern, de 78 cartes, format amb les 22 de *tarots* i 56 d'altra procedència consistents en sèries o colls (veg. amunt), els *tarocchi* o *tarots* servien de coll d'atots i es deien *atouts* o *naibes*.¹⁵ Comp. el port. *naipe* 'coll'. Això suggereix que *naips* en català fora en un principi el nom corresponent a *tarocchi* dels italians i *tarots* dels francesos i que designava el joc de 22 cartes, que com ja hem esmentat era el joc primitiu a Europa. En l'opinió d'algun especialista l'aparició d'aquest joc no podia ser anterior a 1320.¹⁶ Hi ha, de fet, altres indicis que donen suport a la identificació de *naips* com a nom equivalent de *tarocchi* a Catalunya (veg. més avall).¹⁷ D'altra banda, hi ha raons per a creure que *tarocco*, l'etimologia del qual és obscura, pogué designar originàriament el més petit d'atots, el que venia a totes cartes i que és conegut amb el nom de *matto* en italià, *narr* en alemany, *fool* en anglès, *fou* en francès (anteriorment *sot*),¹⁸ i *fooll* en català antic: en totes parts 'nici, boig' i *tarocco* possiblement vagi tenir també aquest sentit a judicar pel fet que sembla tenir parentiu amb el cat. *tarot* 'broc gros (de càntir)', 'capell antic', i dialectalment 'ximple, atabalat', *tarota* 'nas enorme', i també amb el cast. *tarugo* i la seva família. D'aquí la possibilitat que el català *naip* tingués semblantment el significat de 'nici, boig' originàriament, i això ens fa pensar de seguida si al capdavall no seria un manlleu del fr. ant. *naif* «niais, sot». Notem que des del punt de vista fonètic tot és normal, car *naifs*, quasi no pronunciable en català, s'hauria canviat automàticament en *naips*, evolució que s'hauria de comunicar després al singular: cf. *matalaf* > *matalap*, *Benicalap* (< -af), *estup de torrent* per *estuf* etc. Convé afegir que no hi ha la necessitat